

Introducció

Albert FABÀ PRATS

Societat Catalana de Sociolingüística - Institut d'Estudis Catalans

L'any 2001, el Grup Català de Sociolingüística va organitzar unes jornades de debat sobre l'ús interpersonal del català, en què es tractava d'analitzar la situació d'aquests usos a Catalunya, d'acord amb les dades de què es disposava en aquell moment. Alhora, es proposava fer una reflexió rigorosa sobre les possibilitats i la utilitat d'incidir en aquest tipus d'usos lingüístics.

Les jornades van resultar força profitoses¹ i, fins i tot, van tenir una certa repercussió en el desenvolupament de campanyes de sensibilització dels òrgans de la política lingüística del país (Direcció General de Política Lingüística i Secretaria de Política Lingüística), com ara «Tu ets mestre» (2003), «Dóna corda al català» (2005) o «Encomana el català» (2009-2010).

La iniciativa també va ser un èxit des d'un altre punt de vista. A l'apartat de conclusions de les jornades es recollia la necessitat de promoure estudis sociolingüístics que permetessin la comparació de la situació sociolingüística dels diversos territoris de parla catalana. Per aquest motiu, una comissió del Grup Català de Sociolingüística va proposar a la Direcció General de Política Lingüística un projecte d'aquestes característiques. El projecte va ser molt ben rebut i, tot plegat, va tenir com a resultat la sèrie d'enquestes d'usos lingüístics de Catalunya, les Illes Balears, la Franja d'Aragó, la Catalunya del Nord i l'Alguer, que es van realitzar els anys 2003 i 2004, segons el territori. Paral·lelament, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua també portava a terme una àmplia enquesta, que es va efectuar l'any 2004 i, en molt bona part, era plenament comparable amb les altres enquestes.²

L'any 2010, el Grup Català de Sociolingüística s'havia convertit en una societat filial de l'Institut d'Estudis Catalans i havia passat a anomenar-se *Societat Catalana de*

CORRESPONDÈNCIA: Albert Fabà Prats. Societat Catalana de Sociolingüística, Institut d'Estudis Catalans. C. del Pare Manyanet, 35, 4t 1a. 08030 Barcelona. Tel.: 933 452 188. A/e: afaba@cpnl.cat.

1. El material de les jornades es va recollir en el núm. 17 de *Treballs de Sociolingüística Catalana: L'ús oral del català. Dades, reflexions i propostes* (Benicarló, Onada), (2003). Els textos es poden consultar a <http://revistes.iec.cat/index.php/TSC/issue/view/887>.

2. S'ha publicat una explotació comparada de les dades dels diversos territoris a E. QUEROL (coord.), *Llengua i societat als territoris de parla catalana a l'inici del segle XXI*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2007.

Sociolingüística. Gairebé una dècada semblava un temps suficient com per fer un balanç dels canvis que s'havien esdevingut, relacionats amb el tema que ens ocupa. D'aquesta manera, conjuntament amb la Càtedra de Multilingüisme Linguamón-UOC, es va convocar una jornada de debat amb el títol «Els usos lingüístics a Catalunya. Balanç i perspectives de futur», que es va portar a terme el setembre de l'any 2010 a l'Institut d'Estudis Catalans. Els cinc articles següents recullen la majoria de les intervencions d'aquella jornada.

Isidor Marí, com a membre de la Càtedra de Multilingüisme Linguamón-UOC, va iniciar les intervencions amb una ponència sobre «Els usos lingüístics: tres consideracions sobre la delimitació conceptual, la consolidació i la modificabilitat». En la primera consideració, s'intentava avançar en la delimitació més clara de dos camps diferents dels usos: els *institucionalitzats* (o institucionals) i els *individualitzats* (o individuals), tot proposant l'ús dels termes *usos professionals*, d'una banda, i *usos particulars*, de l'altra. En la segona s'insistia en la necessitat d'identificar i distingir el grau de consolidació dels hàbits de comportament lingüístic, en els seus diferents estadis.

Finalment, Marí recorda que en la nostra història sociolingüística i en el debat sobre la política lingüística hi ha hagut una certa oscil·lació —un efecte pèndol— en la importància atribuïda a l'un o l'altre dels dos grans tipus d'usos lingüístics a què ens hem referit. I que és important no deixar-se portar per aquesta tendència i, per contra, reconèixer la importància de tots dos usos, i no subratllar la importància d'uns en detriment de la dels altres.

En un segon bloc d'intervencions, Joaquim Torres, president de la Societat Catalana de Sociolingüística (SOCS), i Albert Fabà, vocal de la Junta de la SOCS, van exposar dues ponències sobre «L'evolució dels usos lingüístics a Catalunya del 1997 al 2008», el primer fent referència als usos interpersonals o privats, mentre que el segon concentrava la seva atenció en els usos professionals.

Aquesta comparació diacrònica ha estat possible gràcies, d'una banda, a la incorporació de l'Enquesta d'Usos Lingüístics de Catalunya³ com a estadística oficial i, de l'altra, al fet que aquestes enquestes es basen en una altra enquesta, amb un sòlid qüestionari, que la Direcció General de Política Lingüística va realitzar l'any 1997.⁴

La utilització, per part dels dos autors, de la mateixa metodologia comparativa permet arribar a conclusions molt semblants: en general, s'ha comprovat que han disminuït de manera apreciable els percentatges d'ús del català, mentre que generalment, en nombre de parlants, en canvi, l'ús del català ha variat molt poc.

Una conseqüència, sens cap mena de dubte, del notable procés immigratori que s'ha produït durant la dècada analitzada. Així, durant el període estudiat, el que va del 1997 al 2008, a Catalunya s'ha produït una gran immigració internacional, que suma una mica més d'un milió de persones entre la població adulta. Aquest canvi

3. L'any 2003 l'enquesta s'anomenà *Enquesta d'Usos Lingüístics a Catalunya* (EULC 2003), mentre que el 2008 es va dir *Enquesta d'Usos Lingüístics a la Població de Catalunya* (EULP 2008).

4. L'enquesta de l'any 1997 es coneix com a *Enquesta Lingüística sobre l'Ús Oral del Català* (EUOC 1997).

demogràfic a la força havia de tenir conseqüències importants sobre l'ús interpersonal de les llengües.

Finalment, en un darrer bloc, Josep Maria Aymà fa un balanç del que s'havia esdevingut aquests darrers nou anys, alhora que planteja algunes propostes.

Així, Aymà, en la seva ponència «Els usos interpersonals o privats a Catalunya. Balanç i perspectives de futur», fa un recull de les diverses actuacions de política lingüística relacionades amb el foment del català en els usos interpersonals. Resulta especialment útil el balanç de les diverses campanyes de sensibilització que ha portat a terme la Direcció General de Política Lingüística o la Secretaria de Política Lingüística durant aquest període, com ara les ja esmentades «Tu ets mestre» (2003), «Dóna corda al català» (2005) o «Encomana el català» (2009-2010).

Només cal desitjar que les reflexions de les jornades resultin tan fructíferes com ho van ser les de l'any 2001. Si fóssim capaços, com bé deia Isidor Marí en la seva ponència, d'evitar l'efecte pèndol (adés considerant, sobretot, la importància dels usos professionals, adés fixant-se, sobretot, en els particulars), ja tindriem molt de guanyat.

Cal avançar, al màxim, i en tots els terrenys, sense menystenir-ne cap.